



**OMFATTENDE ANLEGG:** Vi vet i dag lite om hvorfor Skånes skanse ble anlagt, men det militære anlegget var omfattende – og mottok i 1710 12.000 flere dagsrasjoner enn festningen i Trondheim. Livet på innsiden må ha fortonet seg som i en liten landsby, skriver kronikøren. Her anlegget gjengitt av den svenske offiseren Gab. Cronstedt i forbindelse med generalløytnant Carl Gustaf Armfeldts angrep på Norge i årene 1718–1719.

# Skansens ved fjorden

## KRONIKK



Are S. Kolberg  
Levanger



I år feirer Levanger sitt 1000-årsjubileum. Landskapet rundt Levanger vitner om en rik og spennende forhistorie. Mektige bygdeborger og gravfelt står som tause monument over et mektig maktlandskap fra en svunnen tid, og gjenstandsfunn vitner om handel og kontakt med kontinentet. Men Levanger byr også på spennende spor fra etterreformatorisk tid med referanser til 30-årskrigen og til den store nordiske krig.

**Ute på Skånestangen,** ved det som i sin tid var den første eksersisplassen nord for Trondheim, lå det en gang en skanse som ble påbegynt i 1643 under den såkalte Hannibalfeiden mellom Danmark og Sverige (1643–1645), og fem år før freden i Westfalen som satte en punktum for 30-årskrigen.

**Man vet ikke** mye om Skånes skanse, og umiddelbart er det ingen åpenbare grunner til at man bygde en skanse nettopp der. Noen direkte forsvarsfunksjon i forbindelse med ferdselsårene over grensen hadde den ikke, og da general Armfeldts hær ankom Skånes i 1718 ble det angivelig kun avfyrt fire skudd før kommandanten personlig marsjerte ut gjennom porten for å overrekke nøkkelen til svenskene, mens flere av de utkommanderte bondene rømte.

**Hvilken funksjon hadde** så Skånes skanse? Svaret må være at den var et viktig knutepunkt for for-

syninger til grensen. På et gammelt dansk-norsk militærkart av skansen er det tegnet inn anker som angir fortøyningspunkter, og på samtlige militærkart som viser skansen er det tegnet inn en brygge. Veistandarden i Trøndelag på denne tiden var dårlig, og spesielt uegnet til større transporter på høsten og vinteren. Før Armfeldt og hans karolinere var det et logistisk mareritt. Særlig var kryssingen av Langstein vanskelig, noe som førte til at svenskene ble værende i Levanger-området i lengre tid utover høsten.

**Det var under** denne okkupasjonsfasen at den svenske offiseren Gab. Cronstedt tegnet flere kart og prospekter fra felttoget som i dag er å finne i det svenske militærarkivet. Blant annet er det et kart som viser grunnplanen til Skånes skanse med en tegnforklaring. Av tegnforklaringen kan man lese at Skånes hadde et eget bakeri, soldatbrakker, vakt-hus («Corps de Garde»), magasin, kommandantbolig og bryggeanlegg. Det er med andre ord mye som vitner om en knutepunktfunksjon.

**De skriftlige kildene,** deriblant de som er gjengitt i Nils Hallans bind av Skogns historie fra 1969, setter ekstra farge på forestillingen om skansen; ved en øvelse i 1648 besluttet den angivelig gale tyske oberst Kress, som var kommandant på Skansen og veteran fra 30-årskrigen, at det skulle skytes med skarpt

fra kanonene mot den «angripende» parten. Kanonskuddet resulterte i at en av soldatene døde. Året før hadde Kress hugget en soldat i hodet med kården sin på grunn av en bagatellmessig krangel. Som et resultat av disse hendelsene ble Kress henrettet offentlig i Trondheim og gravlagt ved Vår Frues Kirke. På Cronstedts kart står det skrevet at skansen som forsvar hadde «130 Man Landt Dragoner og andra Bønder». Men noen trefning ble det som kjent aldri. Cronstedt skriver videre at «Commendanten uppå discretion Skansens upgaf (Sic)». Og dermed kom alle forsyningene «etter Guds Nådige hjelp» i svenske hender.

**Andre skriftlige kilder** forteller at skansen i 1710 fikk tilsendt 63.000 dagsrasjoner, dvs. 12.000 flere enn Trondheim. I tillegg skal skansen ha hatt 12 kanoner og 45.000 muskettkuler. Et tverrsnitt av vollene på Cronstedts kart viser at de var over seks meter høye, og at de hadde murfundament. Foran vollene hadde man palisader. På det dansk/norske militærkartet framgår det at det ble anlagt en fremskutt stilling, eller redutt, på en høyde sørøst for selve skansen. I tillegg var hele området anlagt med retransjementer både mot land og sjøsiden.

**Da svenskene trakk** seg tilbake satte de fyr på husene i skansen. Den var med andre ord ikke av en ubetydelig størrelse. Man kan forestille

seg at livet innenfor vollene må ha fortonet seg som en liten landsby. Den må dessuten ha ruvet i landskapet ut mot fjorden, noe som også framgår av et prospekt av skansen som finnes i Det Kongelige Bibliotek i København. Prospektet er sannsynligvis fra 1720-årene. Prospektet viser skansen i den formen man planla i forbindelse med gjenoppbyggingen; her ser man tydelig den formen som var vanlig for 1700-tallsfestninger, og det framgår at det var planer for murverk øverst på vollene, samt en brolagt plass inne i selve skansen.

**De gamle militærkartene** bekrefter historiene om skansen, i tillegg til at de utfyller de skriftlige kildene. De gamle militærkartene gir oss innblikk i en tid hvor det militære nærværet og militær planlegging var svært sentrale deler av hverdagslivet. Et militærkart fra 1600–1700-tallet antyder at også Halssteinen bygdeborg kan ha vært planlagt som en mindre befestning, kanskje i tilknytning til Skånes skanse. På kartet av Halssteinen står det at Høyberget og Kjølåsen kan beskyttes med kanoner, og at det ville være praktisk å anlegge en vei over Kjølåsen. Selve Halssteinen er avtegnet i en form som minner litt om grunnplanen til for eksempel Skånes skanse. Dermed kan man nærmest si at Skånes skanse ikke bare har preget historien i Levanger, men også satt sitt preg på hvordan forhistorien ble oppfattet.